

«جامعه‌شناسی»

سال دوم - شماره دوم - بهار ۱۳۸۸

ص ص ۱۷۶-۱۵۵

بررسی نقش عوامل اجتماعی بر مشارکت شهروندان در امور شهری (مطالعه موردی شهرستان مراغه)

دکتر کامران صداقت^۱

ناصر قهرمان^۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین میزان مشارکت شهروندان مراغه‌ای در امور شهری و شناخت عوامل اجتماعی مؤثر بر آن می‌باشد لذا به همین منظور پس از طرح سؤال آغازین و ارائه اهداف پژوهش بر اساس چهارچوب نظری فرضیه‌های تحقیق شکل گرفت و جهت آزمون روابط متغیرهای فرضیه‌ها مطرح شده تعداد ۳۸۳ نفر از افراد بالای ۱۸ سال ساکن در شهر مراغه به صورت خوشه‌ای چند محله‌ای انتخاب شدند و با استفاده از روش پیمایشی با ابزار پرسش‌نامه و مصاحبه مورد بررسی قرار گرفتند و داده‌های به دست آمده با استفاده از روش‌های آماری مناسب (I پیرسون، I اسپرمن، آزمون t و تحلیل واریانس) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به دست آمده بیانگر رابطه‌ای معنی‌دار بین متغیرهای مستقل (آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، امنیت اجتماعی، میل به پیشرفت، سن، جنسیت، درآمد و شغل) با مشارکت می‌باشند. هم‌چنین مشارکت اجتماعی بر اساس مجموع عوامل مستقل با رگرسیون چندگانه تبیین شد. الگوی نهایی نشان

۱- دکتری جامعه‌شناسی و عضو هیأت علمی پژوهشکده امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی.

۲- فوق‌لیسانس جامعه‌شناسی، پژوهشگر و مدرس دانشگاه.

E-mail: n.gahramon@yahoo.com

داد که بیشتر از همه متغیر مستقل، میل به پیشرفت در مشارکت اجتماعی مؤثر است. بدین معنی که هرچه میزان میل به پیشرفت در فرد بیشتر باشد میزان مشارکت وی در امور شهری زیاد است. علاوه بر این در میان دیگر متغیرها، متغیرهای مستقل «آگاهی اجتماعی»، «انسجام اجتماعی»، «امنیت اجتماعی» به ترتیب دارای تأثیر مثبت در مشارکت هستند.

واژگان کلیدی: مشارکت، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، امنیت اجتماعی، رضایت اجتماعی، میل به پیشرفت.

مقدمه و بیان مسئله

امروزه مشارکت از اساسی‌ترین مفاهیم در رشد و توسعه در تمامی جنبه‌های زندگی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی به شمار می‌آید چرا که برنامه‌ریزی در حوزه‌های مختلف بدون مشارکت مردم قابل اجرا نبوده و نتایجی که به همراه دارد. انتظارات برنامه‌ریزان را برآورده نمی‌سازد. مشارکت مقوله‌ای است جمعی که در ابعاد و حوزه‌های مختلف قابل بررسی است. مفهوم مشارکت اجتماعی یک نقطه مهمی در داخل رشته‌هایی از قبیل علوم سیاسی، علوم اجتماعی و روانشناسی اجتماعی را اشغال کرده است و به عنوان کانون بسیاری از مفهوم‌سازی‌ها و تئوری‌ها در آمده است «مشارکت اجتماعی درون زمینه‌ای اجتماعی اتفاق می‌افتد جایی که مردم در فعالیت‌های اجتماعی در بسیاری از شبکه‌های اجتماعی رسمی و غیر رسمی وارد می‌شوند شکل‌های مشارکت اجتماعی به وسیله موضوعات رخ داده درون اجتماع یا محل و فرهنگ، هنجار، ارزش‌ها و رسومات مربوط به آن تعیین می‌شود (Cicognani et al, 2008: p.98). مشارکت در همه زمینه‌های زندگی اعم از سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی وجود دارد و نقطه عطف در مفهوم مشارکت داوطلبانه و ارادی بودن آن در عرصه‌های فوق می‌باشد. انواع مشارکت بر اساس نیازها و تمایلات انسانی شکل می‌گیرد و اصل اساسی در این مقوله می‌تواند برابری انسانها باشد. امروزه مشارکت اجتماعی از عوامل اصلی و کلیدی شهروندی است. اما آن چه در مشارکت اهمیت بیشتر دارد هدف‌مند

بودن مشارکت در اشکال گوناگون می‌باشد انسان‌ها برای دستیابی به اهداف و به ثمر رساندن برنامه‌ها و ایده‌ها نیازمند این هستند که با برنامه‌ای خاص و هدف‌دار عمل نمایند، به دلیل پیچیده‌تر شدن امور در جوامع امروزی تحقق هدف‌ها به تنهایی یا به صورت فردی امری مشکل بوده و نیازمند همگرایی و مشارکت افراد با همدیگر است افراد با کمک یکدیگر، در قالب کارگروهی به راحتی می‌توانند به اهداف خود دست پیدا کنند لذا برای این موضوع داشتن آگاهی از مزایای مشارکت می‌تواند به تحقق این امر کمک کند مردم با علم به این که دستیابی به اهداف در قالب کارگروهی سریع‌تر میسر می‌شود به سمت مشارکت بیشتر تمایل پیدا می‌کنند.

افزایش جمعیت و رشد شهرنشینی به عنوان پدیده‌ای فراگیر در یک صد سال اخیر کشورهای مختلف اعم از پیشرفته و در حال توسعه را با چالشی نو درگیر ساخته است، و به دنبال آن در شهرها نیازها و مشکلات تازه‌ای به وجود آمد و این امر برنامه‌ریزان و مدیران را در جهت حل این معضلات به تکاپو انداخت. در راستای حل مشکلات شهروندان و مسایل شهری امروزه توجه ویژه‌ای به امر مشارکت مردم می‌شود تا جایی که مشارکت را جزء عناصر توسعه محسوب می‌نمایند «این مشارکت یکی از الزامات زندگی شهری است و هنگامی تحقق می‌یابد که شهرنشینان از حالت فردی که صرفاً در مکانی به نام شهر زندگی می‌کنند درآیند و به شهروند بدل شوند» (علوی‌تبار، ۱۳۷۹: ۱۴). مشارکت «فعالیت ذهنی، عاطفی و رفتاری اشخاص در موقعیت‌های گروهی است که آنان را برمی‌انگیزد تا برای دستیابی به هدف‌های گروهی یکدیگر را کمک دهند و در مسئولیت انجام آن امر شریک شوند» (شیخ، ۱۳۸۱: ۷۹). مشارکت اجتماعی که عملی جمعی است می‌تواند صورت ارادی به خود گرفته و در راستای هدفی شکل گیرد به عبارتی دیگر مشارکت اجتماعی به آن دسته از فعالیت‌های ارادی گفته می‌شود که از طریق آن اعضای جامعه در امور محله، شهر و روستا به طور مستقیم یا غیرمستقیم در شکل بخشیدن به زندگی اجتماعی مشارکت دارند. بنابراین یکی از زمینه‌های مشارکت اجتماعی، مشارکت افراد در امور شهری است از دیر باز مردم در

جستجوی ایجاد محلی امن و آرام برای زندگی خود بودند و با افزایش جمعیت و روند توسعه شهرها این امر چشمگیرتر شده است هرچه از نظر ساختاری شهرها متنوع‌تر می‌شدند بر پیچیدگی مسائل و مشکلات نیز افزوده می‌شد. همه این مسایل موجب شد تا دولت‌مردان برای حل مسائل دست یاری به سوی مردم دراز کنند، به دلیل این که این مسائل و مشکلات با سرنوشت مردم در ارتباط بود لذا مشارکت انسان‌ها در تعیین سرنوشت جامعه خویش و تصمیم‌گیری در باره اموری که به سرنوشت آنها مربوط می‌شد به انحاء مختلف صورت می‌گرفت. تلاش مردم برای حل مشکلات امروزه مورد توجه بسیاری از سیاست‌گذاران مسائل شهری و کشوری شده است به همین خاطر دولت‌ها سعی در جلب مشارکت شهروندان هستند تا از این طریق هم روند روبه رشد برنامه‌های خود را افزایش دهند و هم از طریق مشارکت مردم، هزینه‌های مدیریتی را کاهش دهند. «کورت لوین دانشمند آلمانی معتقد است که مشارکت از ایستادگی مردم در برابر دگرگونی و نوسازی و نوآفرینی می‌کاهد و بر سازگاری آن می‌افزاید در فضای مشارکتی، تعارضات و ستیزه‌ها جای خود را به همکاری و تعاون می‌دهند» (سعیدی، ۱۳۸۲: ۱۳). با همه مزایایی که مشارکت مردم در امور مختلف به همراه دارد اما این امر در کشور ما به طور کامل به وقوع نپیوسته است و مردم در شهرهای مختلف رغبت کمی به مشارکت نشان می‌دهند و شهرستان مراغه هم که جزء شهرهای استان آذربایجان - شرقی می‌باشد در مقایسه با شهرهای دیگر استان از مشارکت پایینی برخوردار است طبق آمار و اطلاعات مردم شهرستان مراغه در زمینه مشارکتی اعم از مدرسه - سازی، مشارکت و همکاری مردم در انجام امور و خدمات بهزیستی، در ایجاد و اداره شرکت‌های تعاونی به شکل‌های مختلف، همکاری با کمیته امداد، مشارکت در امر راه‌اندازی و اداره سازمان‌های غیردولتی، مذهبی و فرهنگی مشارکت پایینی دارند (تقوی، ۱۳۸۵: ۱۳۰-۱۲۳).

موضوع مشارکت مردم در جامعه و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی امروزه مورد توجه زیادی است لذا مشارکت یا عدم مشارکت مردم می‌تواند برنامه‌ریزی‌های یک شهر یا منطقه را تحت تاثیر قرار داده، روند برنامه‌ریزی را سرعت بخشد یا کند نماید از

این رو بررسی موانع و مشکلات مشارکت مردم در یک منطقه یا شهر به روشن شدن آن کمک خواهد کرد. به عبارت بهتر «رویارویی و مشکلاتی که شهرهای مهم جهان با آن درگیر هستند همانند انفجار جمعیت، بدی وضعیت رفت و آمد خودروها در خیابانها و جادهها، آلودگی هوا و محیط زیست، سیل مهاجران روستایی و دهها و صدها مسأله دیگر، تنها با بهره‌گیری درست و بهینه از توانها و استعدادهای موجود در شهروندان شهرها در قالب برنامه‌های مشارکتی قابل دستیابی است» (علوی‌تبار، ۱۳۷۹: ۹۰). لذا آن چه اهمیت مشارکت اجتماعی را فزونی می‌بخشد کارکردهای مثبت آن است.

حال با توجه به آمارهای ذکر شده این سؤال در ذهن ایجاد می‌شود که شهرستان مراغه با آن که از نظر وسعت و جمعیت دومین شهر استان بوده و ۸/۳ درصد جمعیت استان را در خود جای داده به چه دلایل اجتماعی درصد مشارکت عمومی آن پایین بوده (۳۳/۶) و در رتبه یازدهم استان قرار دارد. جایی که امروزه توسعه شهرها نیازمند همگرایی و همراهی تمامی شهروندان بوده و در شهرهایی که از برنامه‌های توسعه عقب مانده‌اند، نیاز به مشارکت شهروندان شدیداً احساس می‌شود تلاش مدیران شهری بایستی در جهت جلب مشارکت شهروندان برای حل بهتر و راحت‌تر مسائل و مشکلات شهری باشد لذا برای ریشه‌یابی عوامل اجتماعی مشارکت پایین شهروندان مراغه‌ای، در مقاله حاضر به بررسی نقش عوامل اجتماعی بر مشارکت شهروندان در امور شهری پرداخته می‌شود.

مبانی نظری

۱-۲: انسجام اجتماعی و ارتباط آن با مشارکت

مشارکت امری جمعی است که نیازمند انسجام و همبستگی بین افراد می‌باشد با افزایش روند شهرنشینی آن چه بیشتر از همه به چشم می‌آید تنوع فرهنگ‌های مختلفی است که شهر به خود می‌بیند و مردم برای زندگی در کنار هم، نیاز به این دارند که به همدیگر نزدیک شده انسجام و همبستگی داشته باشند توسعه

همبستگی اجتماعی کلید اصلی برای تداوم حیات در جوامع مدرن امروزی است. ازدید دورکیم «خصلت ویژه همبستگی اجتماعی ماهیت گروهی آن جمعی است که همبستگی عامل تضمین‌کننده وحدت آنهاست به همین دلیل تغییر صور همبستگی تابع انواع اجتماعی است همبستگی امر اجتماعی واقعی است که شناخت آن جز از راه شناخت آثار اجتماعی اش ممکن نیست» (دورکیم، ۱۳۸۱: ۶۶).

دورکیم جوامع را براساس انسجام تقسیم‌بندی می‌کند جوامعی که سنتی‌ترند دارای همبستگی و انسجام مکانیکی می‌باشند «نوعی انسجام وجود دارد که علت‌اش را باید در هم‌نواایی وجدان‌های فردی با نوع مشترکی که چیزی جز روح نوعی جامعه نیست، جست در چنین شرایطی در واقع نه تنها اعضای گروه به دلیل همانندی خویش به صورت فردی به هم گراییده می‌شوند بلکه به چیزی شرط موجودیت این نوع جمعی است یعنی به جامعه‌ای که از اتحاد آنان پدید می‌آید نیز بستگی دارد شهروندان یک جامعه نه تنها همدیگر را دوست دارند و در قیاس با بیگانگان در پی معاشرت با یکدیگر بر می‌آیند بلکه میهن‌شان را هم دوست دارند» (دورکیم، ۱۳۸۱: ۹۷).

وجود انسجام و همگرایی موجب کنش جمعی می‌شود و در مواردی انسجام می‌تواند به واسطه کنش جمعی تقویت شود. به عبارتی مشارکت و کارهای گروهی با انسجام در تعاملی دوسویه قرار دارد جایی که انسجام و همبستگی بین فردی و گروهی بیشتر باشد احتمال وقوع کنش‌های جمعی و گروهی افزایش می‌یابد و در مقابل افراد در اثر پیوستن به کارهای گروهی و شرکت در امور مختلف به صورت دسته جمعی تعامل و کنش متقابل بیشتری انجام داده و این امر موجب عمیق‌تر شدن روابط آنها شده و همبستگی‌شان را افزایش می‌دهد، البته می‌توان تصور کرد که تمامی کنش‌ها و انسجام افراد تابع اصول و هنجارهایی است که جامعه آنها را تعیین می‌کند دورکیم «جامعه را به مثابه نظامی اساساً هنجاری می‌دید یعنی ساختارها، باورها و ارزش‌هایی که انسان‌ها را وادار می‌کند تا به شیوه‌های مشخصی عمل کنند تا هدف غایی جامعه به شکلی کم و بیش با ثبات تحقق پیدا کند» (همیلتون، ۱۳۸۰: ۱۷۹).

۲-۲: کنش اجتماعی پارسونز (مشارکت به مثابه کنش اجتماعی)

کنش اجتماعی رفتاری است که برای رسیدن به اهدافی با توسل به ابزارهای مناسب به طور آگاهانه در قالب یک سری الگوها و هنجارها شکل می‌گیرد زمانی که این رفتار در تقابل با جامعه یا افراد جامعه باشد به کنش اجتماعی تبدیل می‌شود به خاطر آگاهانه بودن آن را از رفتار جدا می‌سازد، پارسونز می‌نویسد «کنش اجتماعی در قالب هنجارها و ارزش‌های اجتماعی سازمان می‌یابد و هنجارهای اجتماعی کنش فرد را در جهت هم‌نوایی نهایی با نظام ارزش‌های اجتماعی سوق می‌دهد» (توسلی، ۱۳۷۹: ۱۸۹). هنجارها همان‌هایی هستند در ساختار یک نظام اجتماعی برای اکثریت ارزش‌مندند. براساس دیدگاه پارسونز در وقوع یک کنش اجتماعی کسب رضایت، منفعت‌طلبی، جمع‌گرایی فاکتورهای مؤثری می‌توانند باشند به دلیل این که مشارکت عملی آگاهانه، هدف‌دار و همراه با رضایت‌مندی است می‌تواند کنش اجتماعی محسوب شود و رضایت‌مندی از این کنش به تکرار آن کمک می‌کند در نتیجه مشارکت که عملی داوطلبانه و ارادی است که در یک قالب اجتماعی شکل می‌گیرد یعنی شخص مشارکت‌کننده بر اساس یک هدف با توجه به هنجارها و ارزش‌های موجود در جامعه به صورت عقلایی اقدام به مشارکت نموده و بدین وسیله برای خود یک رضایت درونی کسب می‌کند. «البته فاکتورهایی هم در این امر دخیل بوده و مهم تلقی می‌شوند مثل درآمد، پایگاه اجتماعی و شغل. و تعداد کمی از فاکتورهای معین در میان فاکتورهای اقتصادی و سیاسی رایج قویاً با خوشی و سعادت (احساس رضایت) رابطه دارند» (Bjornskov, 2008: p.44). البته ناگفته نماند که کنش تنها در سطح فردی و تمامی واقعیت اجتماعی را شامل می‌شود و مشارکت که از آن به عنوان کنش یاد می‌کنیم تنها به واسطه‌ی کنش و تعامل بین افراد معنی و مفهوم نمی‌یابد بلکه می‌تواند در راستای تعامل بین گروه‌ها و ملت‌ها نیز تحقق یابد مشارکت به عنوان کنشی است که در موقعیت‌های مختلف، انتظارات متقابلی از طرف عاملان به همراه دارد و کنشگران کنش خودشان را براساس ارزش‌های مورد قبول و

هنجارهای موجود جامعه تنظیم می‌کنند و این رفتار هنجارمند آنها پیامد مثبت و همراه با پاداش خواهد داشت.

۲-۳: نظریه انگیزه پیشرفت مک کله‌لند و ارتباط آن با مشارکت

انگیزه‌ی پیشرفت عاملی است که می‌تواند در انجام کارها محرک انسان باشد مک کله‌لند می‌گوید «با این که انگیزه موفقیت نیازی روانی و پدیده‌ای است که با شخصیت افراد سرو کار دارد ولی در حقیقت پدیده‌ای کاملاً روانی نیست» (روشه، ۱۳۷۷: ۱۴۸). این انگیزه پیشرفت که انسان را به پیش می‌راند می‌تواند در بسیاری از کارها از جمله مشارکت انسان را همراهی کرده و محرک او باشد پس می‌توان گفت انگیزه پیشرفت «از لحاظ روان‌شناسی دارای دو جنبه است یکی از آنها فضیلتی است شخصی یعنی میل به پیشرفت و دیگری فضیلتی اجتماعی است که همان علاقه به سعادت دیگران. مک کله‌لند معتقد است که برای احراز موفقیت‌های اقتصادی به دو عنصر روانی نیاز است که یکی از آنها میل به اثبات برتری خود بر دیگران است و دیگری نیاز به بالا بردن سطح رفاه عمومی است مک کله‌لند در خصوص شرایط اجتماعی مؤثر نیاز به موفقیت عواملی چون آموزش در خانواده، طبقه اجتماعی والدین، تحرک اجتماعی و ایدئولوژی اشاره کرد» (از کیا، ۱۳: ۱۳۸۰). در هر صورت «تئوری اساسی مک کله‌لند این است که در هر جامعه‌ای که روحیه احتیاج به موفقیت در آن معمولاً در سطح بالاتری باشد کارآفرینان پرنیروتری تولید خواهد کرد (لاور، ۱۳۷۳: ۸۵). با توجه به این که مشارکت در جوامع امروزی از ارکان توسعه و پیشرفت محسوب می‌شود لذا آگاهی افراد از این موضوع و پیوستن به کارهای گروهی و شرکت در کارهایی که مسیر توسعه فردی و اجتماعی را هموار می‌کند می‌توان امیدوار بود که وجود این انگیزش در افراد آنها را به سمت مشارکت اجتماعی سوق دهد.

۲-۴: دانیل لرنر (تحرك روانی)

لرنر در تحقیقی ضمن بررسی همدلی و یگانگی عاطفی افراد به این نتیجه می‌رسد که ورود عناصر نوسازی در یک جامعه سنتی می‌تواند آمادگی روانی و تحرك ذهنی افراد آن جامعه را تحت تأثیر قرار دهد «یگانگی عاطفی عبارت از آن حالتی است که فرد توانایی آن را داشته باشد که خود را به جای دیگری قرار دهد طرف مقابل و نقش او را به سرعت درک نموده و به دنبال آن خود را با افراد متفاوت از یکدیگر و متفاوت از خود تطبیق دهد» (روشه، ۱۳۷۷: ۱۵۲). لرنر با تحقیقی همدلی را با متغیرهایی هم‌چون میزان سواد، برخورداری از وسایل ارتباط جمعی، شهرگرایی و مشارکت سیاسی قرار می‌دهد (ازکیا، ۱۳۸۰: ۱۰۹). پس می‌توان گفت درک متقابل انسان‌ها از همدیگر و داشتن آگاهی به واسطه استفاده از وسایل ارتباط جمعی به همراه تحصیلات می‌تواند در مشارکت انسان‌ها نقش داشته باشد. لرنر در بررسی متغیرهای مطرح شده سهم بیشتر را به رسانه‌های گروهی و وسایل ارتباط جمعی می‌دهد که موجبات آمادگی ذهنی و روانی افراد جامعه شده و راه را برای تغییر از وضعیت سنتی به مدرن هموار می‌کند در ضمن وسایل ارتباط جمعی در میان مردم یک حس تعلق اجتماعی را پدید می‌آورند مردم با استفاده از وسایل ارتباط جمعی از وقایع مختلف جامعه و هم‌نوعان خود، آگاهی یافته و در برابر آنها احساس وظیفه کرده و برای رفع مشکلات دست به کار می‌شوند حتی بسیاری استفاده از رسانه‌های جمعی را یکی از شاخص‌های مشارکت اجتماعی می‌دانند.

۲-۶: نظریاتی در باب اعتماد و ارتباط آن با مشارکت

اعتماد یکی از شاخص‌هایی است که در سنجش سرمایه اجتماعی به کار می‌رود و در پیوستن افراد به کارهای گروهی اعتماد بین شخصی و بین گروهی عاملی مؤثر به شمار می‌آید پوتنام می‌گوید «رابطه‌ی نزدیکی بین اعتماد و مشارکت اجتماعی وجود دارد» (Nummela et al, 2008: p.244). تأکید عمده وی

به نحوه تاثیر سرمایه اجتماعی بر رژیم‌های سیاسی و نهادهای دموکراتیک مختلف است پوتنام «سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیم مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع شده و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین خواهد کرد» (علاقه‌بند، ۱۳۸۵). پوتنام سرمایه اجتماعی نهفته در هنجارها و شبکه‌های مشارکت مدنی را پیش شرط توسعه اقتصادی دانسته، می‌گوید شبکه‌های مشارکت مدنی هنجارهای مستحکم رابطه متقابل را تقویت کرده، و موجب تسهیل روابط شده، اعتماد متقابل افراد را افزایش می‌دهد اعتماد مقوله‌ای است که نبود آن در بین افراد عدم همکاری را در جامعه به دنبال دارد یکی از پیش شرط‌های مشارکت وجود اعتماد بین گروهی است. «مشارکت در سازمان‌های داوطلبانه به ترویج بیشتر هنجارهای عمومی و در مقابل موجب تقویت اعتماد می‌شود» (Jaechul Lee, 2008: p.106). و سازمان‌ها و گروه‌ها در انتخاب اعضای خود به این مسئله واقفند که هم اعتماد اعضا را جلب کنند و هم افراد مورد اعتماد را برای همکاری برگزینند لذا «سازمان‌دهندگان با دقت نسبی اعضا را انتخاب می‌کنند از این رو حسن شهرت در خصوص درستکاری و قابل اعتماد بودن سرمایه‌ی با ارزش کسی است که قرار است عضو انجمن شود» (پوتنام، ۲۸۷:۱۳۸۰). پس می‌توان نتیجه گرفت که هر قدر اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد گرایش افراد به کارهای جمعی و مشارکت بیشتر می‌شود.

۴- فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین آگاهی اجتماعی و مشارکت مردم در امور شهری رابطه وجود دارد.
- ۲- بین انسجام اجتماعی و مشارکت مردم در امور شهری رابطه وجود دارد.
- ۳- بین اعتماد اجتماعی و مشارکت مردم در امور شهری رابطه وجود دارد.
- ۴- بین امنیت اجتماعی و مشارکت مردم در امور شهری رابطه وجود دارد.
- ۵- بین گرایش به پیشرفت و مشارکت مردم در امور شهری رابطه وجود دارد.
- ۶- میزان مشارکت مردم شهروندان براساس وضعیت اشتغال آنان متفاوت

است.

- ۷- بین مشارکت مردم در امور شهری با درآمد رابطه دارد.
- ۸- مشارکت مردم در امور شهری بر اساس سطح سواد آنان متفاوت است.
- ۹- بین مشارکت مردم در امور شهری با سن رابطه دارد.
- ۱۰- میزان مشارکت مردم در امور شهری براساس جنسیت متفاوت است.

۵- روش تحقیق

این تحقیق از نظر کنترل شرایط پژوهشی یک تحقیق پیمایشی^۱ است که از نظر زمانی به صورت مقطعی^۲ انجام می‌شود و از نظر هدف کاربردی است در این تحقیق داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه و مصاحبه جمع‌آوری شده است که روایی آن صوری و پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به دست آمده است. در این تحقیق جامعه آماری، شهروندان بالای ۱۸ سال شهر مراغه می‌باشد، به دلیل این که مشارکت امری است که تا حدودی با آگاهی اجتماعی در ارتباط بوده برای این که افراد با یک آگاهی نسبی درباره مسائل و امور رسیده باشند از افراد بالای ۱۸ سال به عنوان جامعه آماری استفاده شده است. شهروندان بالای ۱۸ سال مراغه ۱۰۷۹۱۳ نفر می‌باشد که طبق فرمول کوکران نمونه آماری ۳۸۳ واحد برآورد شده است در این تحقیق از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است، شهر مراغه دارای سه منطقه یا ناحیه شهرداری است که بر این اساس شهر به سه قسمت تقسیم شد و از هر منطقه بلوک‌هایی به تصادف انتخاب شد و از خانوارهایی که به تصادف از بلوک‌ها انتخاب شده بودند یک فرد ۱۸ سال به بالا مورد پرسش قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل و آزمون رابطه بین متغیرهای، آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، رضایت اجتماعی، میل به پیشرفت، سن و درآمد با مشارکت که سطح سنجش آنها فاصله-ای است از ضریب همبستگی I پیرسون استفاده کردیم و برای مقایسه میزان مشارکت زنان و مردان آزمون T را به کار بردیم و برای بررسی رابطه بین شغل و

1- Survey

2- Cross Sectional

میزان مشارکت از آزمون تحلیل واریانس F استفاده شده است و برای پیش‌بینی متغیر وابسته از روی متغیرهای مستقل از رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

۶- یافته‌ها

همان گونه که در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود بین متغیرهای مستقل آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، میل به پیشرفت، درآمد و سن با سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ متغیر وابسته مشارکت رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد یعنی هرچه آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، میل به پیشرفت، درآمد و سن افزایش یابد بر میزان مشارکت نیز افزوده می‌شود.

جدول شماره (۱): ضریب همبستگی پیرسون بین تعدادی از متغیرهای مستقل با متغیر وابسته مشارکت

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری
آگاهی اجتماعی	۰/۲۶	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۰/۲۸	۰/۰۰۰
اعتماد اجتماعی	۰/۲۲	۰/۰۰۰
امنیت اجتماعی	۰/۲۶	۰/۰۰۰
میل به پیشرفت	۰/۳	۰/۰۰۰
درآمد	۰/۴۸	۰/۰۰۰
سن	۰/۳۶	۰/۰۰۰

از آن جایی که متغیر تحصیلات در سطح رتبه‌ای و مشارکت در مقیاس فاصله-ای سنجیده شده‌اند بنابراین از ضریب همبستگی اسپرمن استفاده نمودیم که طبق اطلاعات جدول شماره (۲) بین دو متغیر فوق همبستگی $r = ۰/۱۸۱$ با سطح معنی‌داری $p = ۰/۰۰۰$ وجود دارد به خاطر این که سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ است

لذا همبستگی بین دو متغیر فوق معنی دار است اما همبستگی بین دو متغیر در حد ضعیفی است.

جدول شماره (۲): ضریب همبستگی اسپرمن بین تحصیلات با مشارکت

تحصیلات		نام متغیر
سطح معنی داری	ضریب همبستگی اسپرمن	مشارکت
۰/۰۰۰	۰/۱۸۱	

از آن جایی که میزان مشارکت به صورت کمی و جنسیت به صورت اسمی دو حالت است بنابراین از آزمون T استفاده کردیم که طبق اطلاعات جدول شماره (۳) میانگین سطح مشارکت مردان ۱۵/۵۳ و میانگین سطح مشارکت زنان ۱۰/۲۵ به دست آمده است که طبق معیار $t=5/25$ و $p=0/000$ نتیجه می شود که اختلاف نمره های مشارکت معنی دار است زیرا سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ شده است طبق داده های جدول ملاحظه می شود که میانگین مشارکت مردان از زنان بیشتر است.

جدول شماره (۳): نتایج آزمون T در مورد تفاوت میزان مشارکت زنان و مردان

p	df	t	خطای استاندارد میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	جنس
۰/۰۰۰	۳۸۱	۵/۲۲	۰/۶۷۷۱۸	۱۰/۴۹	۱۵/۵۳۳۳	۲۴۰	مرد
			۰/۶۳۱۰۹	۷/۵۵	۱۰/۲۵۸۷	۱۴۳	زن

از آن جایی که نمره های مشارکت به صورت کمی و شغل به صورت کیفی چندحالتی سنجیده شده است بنابراین از آزمون F (تحلیل واریانس) استفاده کردیم.

به طوری که طبق جدول شماره (۴) نمره‌های مشارکت گروه‌های شغلی مختلف به شرح زیر است:

جدول شماره (۴): میانگین نمرات مشارکت شهروندان به تفکیک شغل

نمره مشارکت	گروه‌های شغلی
۹/۳۸	بیکار
۱۲/۶۹	کشاورز+ کارگر+ راننده+ اصناف رده پایین
۱۸/۷۵	کارمند+ نظامی+ معلم+ بازنشسته+ اصناف رده بالا
۲۲/۳۶	پزشک+ مهندس+ استاد دانشگاه

جدول شماره (۵): آزمون تحلیل واریانس برای

مقایسه نمرات مشارکت بر حسب شغل

متغیر	مجموع مجدورات	درجه آزادی df	میانگین مجدورات	آماره f	سطح معنی‌داری
مشارکت	بین گروه‌ها	۴	۱۵۳۸/۲۸۳	۱۸/۹۲۱	۰/۰۰۰
	درون گروه‌ها	۳۷۸	۸۱/۲۹۹		
	کل	۳۸۲	۳۶۸۴/۱۸۳		

با توجه به نمرات مشارکت گروه‌های شغلی طبق معیار $f=18/921$ و سطح معنی‌داری $p=0/000$ می‌توان نتیجه گرفت که تفاوت نمره‌های مشارکت افراد بر اساس شغل آنها معنی‌دار است. به همین خاطر از آزمون LSD استفاده می‌کنیم

بر اساس آزمون تقریبی LSD از نظر مشارکت بین افراد بیکار و گروه‌های شغلی (کشاورز+ کارگر+ راننده+ اصناف رده پایین) و (کارمند+ نظامی+ معلم+ اصناف رده بالا+ بازنشسته) و (پزشک+ مهندس+ استاد دانشگاه) رابطه معنی‌داری دیده می‌شود و بین گروه‌های شغلی (کشاورز+ کارگر+ راننده+ اصناف رده پایین) با بیکار و (کارمند+ نظامی+ معلم+ اصناف رده بالا+ بازنشسته) و (پزشک+ مهندس+ استاد دانشگاه) رابطه معنی‌دار است اما رابطه گروه (کارمند+ نظامی+

معلم + اصناف رده بالا + بازنشسته) با گروه شغلی (پزشک + مهندس + استاد دانشگاه) رابطه‌ای معنی‌دار نیست.

آزمون رگرسیون چندگانه: برای پیش‌بینی متغیر وابسته از روی متغیرهای مستقل از آزمون رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده شده است.

جدول شماره (۶): رگرسیون چندگانه برای تبیین مشارکت اجتماعی بر اساس متغیرهای مستقل

شکل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین خالص	برآورد اشتباه معیار
	$d/423$	$.179$	$.170$	$8/95224$

d. پیش‌بینی‌کننده (Constant)، میل به پیشرفت، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، امنیت اجتماعی.

تحلیل: ضریب همبستگی چندگانه برای تبیین میزان مشارکت افراد با ترکیب خطی متغیرهای میل به پیشرفت، انسجام اجتماعی، آگاهی و امنیت اجتماعی معادل $0/42$ و ضریب تعیین چندگانه معادل $0/18$ می‌باشد. بدین معنا نسبتی از واریانس متغیر وابسته که توسط متغیرهای مستقل تبیین شده است به اندازه $0/18$ است آزمون F معنی‌داری رابطه به دست آمده را تأیید می‌کند به بیان آماری نسبت بیانگر آن است که رگرسیون متغیر وابسته بر متغیرهای مستقل مورد نظر به لحاظ آماری معنی‌دار است.

جدول شماره (۷): رگرسیون بتاهای استانداردهای استاندارد شده و نشده
متغیرهای مستقل در رابطه با متغیر وابسته

سطح معنی‌دار	t	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		شکل
			اشتباه معیار	بتا	
۰/۰۰۲	-۳/۱۲۷		۲/۴۲۵	-۷/۵۸۴	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۴/۱۷۱	۰/۲۰۵	۰/۰۲۶	۰/۱۰۷	میل به پیشرفت آگاهی
۰/۰۰۰	۳/۷۶۰	۰/۱۸۱	۰/۰۲۷	۰/۱۰۲	اجتماعی
۰/۰۰۵	۲/۸۰۸	۰/۱۴۶	۰/۰۳۰	۰/۰۸۳	انسجام اجتماعی
۰/۰۲۷	۲/۲۱۹	۰/۱۱۵	۰/۰۲۴	۰/۰۵۴	امنیت اجتماعی

تابع رگرسیون معمولی: میل به پیشرفت (۰/۱۰۷) + آگاهی اجتماعی (۰/۱۰۲) +
انسجام اجتماعی (۰/۰۸۳) + امنیت اجتماعی (۰/۰۵۴) = $\hat{y}$

بر اساس یافته‌های این تابع اگر تأثیر متغیرهای میل به پیشرفت، آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی و امنیت اجتماعی را ثابت نگه داریم میانگین نمره مشارکت افراد ۷/۵۸- می‌باشد به ازای یک واحد افزایش در متغیرهای مستقل، میل به پیشرفت، انسجام اجتماعی، آگاهی و امنیت اجتماعی به ترتیب ۰/۱۰۷، ۰/۱۰۲، ۰/۰۸۳، ۰/۰۵۴ واحد تغییر یا افزایش در متغیر وابسته قابل پیش‌بینی است.

تابع رگرسیون استاندارد:

میل به پیشرفت (۰/۲۰۵) + انسجام اجتماعی (۰/۱۸۱) + آگاهی اجتماعی (۰/۱۴۶) + امنیت اجتماعی (۰/۱۱۵) = $z \hat{y}$

تابع رگرسیون استاندارد بیانگر آن است که متغیر مستقل میل به پیشرفت سهم بیشتری در تبیین نمره مشارکت را دارد.

۱۰- نتیجه گیری

مشارکت افراد در امور مختلف اجتماعی، سیاسی و فرهنگی یکی از عوامل توسعه و بهبود اوضاع در عرصه‌های گوناگون می‌باشد شرکت داوطلبانه در امور مختلف به تسریع برنامه‌ها و طرح‌ها می‌انجامد امروزه باروند توسعه شهرنشینی و افزایش مشکلات شهری، برنامه‌ریزی دقیق و جامع در راستای حل مشکلات شهری احساس می‌شود و این برنامه‌ریزی‌ها جز با مشارکت آحاد مردم در امور مختلف ممکن نیست جایی که مدیران شهری در تلاش هستند تا شهرها را مکانی مناسب برای زندگی مردم بسازند لاجرم نیازمند همسویی و مشارکت مردم هستند در این تحقیق سعی شده تا میزان مشارکت شهروندان در امور شهری سنجیده شده و عوامل اجتماعی که در افزایش یا کاهش آن می‌توانند تأثیر داشته باشند مورد بررسی قرار گیرد.

بر اساس دیدگاه لرنر تحرک روانی به مثابه سواد، برخورداری از وسایل ارتباط جمعی، شهرگرایی و مشارکت سیاسی میسر می‌شود اگر تحرک روانی به منزله بالا رفتن آگاهی تلقی شود. طبق نتایج تحقیق حاضر آگاهی اجتماعی با مشارکت رابطه‌ای معنی‌داری دارد و تئوری بالا به وسیله این تحقیق تأیید می‌شود همان طوری که معنی‌داری رابطه آگاهی با مشارکت در تحقیقات (معصومی، ۱۳۸۱)، هم ثابت شده است.

مطابق با دیدگاه دورکیم (۱۳۸۱) جوامع دارای دو نوع انسجام هستند انسجام مکانیکی که بر اساس تشابه و همسانی افراد که در جوامع سنتی به وقوع می‌پیوندد و دیگری ارگانیکی که بر اساس تقسیم کار بین افراد به وجود می‌آید لذا شکل‌گیری وجدان جمعی افراد به سمت همدیگر کشانده و موجب همکاری آنها می‌شود از این جهت می‌توان گفت که مشارکت با انسجام می‌تواند در ارتباط باشد، همان طوری که در تحقیقات قبلی ثابت شده (Cicognani et al, 2008)، احساس جمعی با مشارکت رابطه معنی‌داری دارد بر اساس نتایج تحقیق حاضر بین انسجام

اجتماعی با مشارکت رابطه معنی دار وجود دارد لذا می‌توان گفت تئوری دورکیم با این فرضیه تأیید می‌شود.

به نظر پوتنام یکی از اندیشمندان حوزه سرمایه اجتماعی، اعتماد و مشارکت همدیگر را تقویت می‌کند. از دید او وجود اعتماد موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع می‌شود براساس نتایج این تحقیق اگرچه رابطه بین اعتماد و مشارکت معنی دار شده است اما با توجه به ضریب همبستگی $r=0.2$ می‌توان گفت ضریب همبستگی بین این دو ضعیف می‌باشد هرچند رابطه اعتماد و مشارکت (معصومی، ۱۳۸۱ - Bjornskov, 2008)، معنی دار شده است اما طبق نتایج این تحقیق همبستگی بین دو متغیر ضعیف بوده و تئوری پوتنام با این تحقیق رد می‌شود همان طوری که این فرضیه بر اساس یافته‌های (Jaechul Lee: 2008)، در کره جنوبی هم رد شده است. در سطح دیگر یافته‌های این تحقیق نشان از رابطه معنی داری بین امنیت اجتماعی و مشارکت را دارد افزایش امنیت اجتماعی در جامعه می‌تواند روند مشارکت افراد در امور شهری را بهبود ببخشد بر اساس نظریات مطرح شده در ادبیات تحقیق، امنیت اجتماعی یک جامعه، یک شهر و یا یک محله براساس میزان رضایت‌مندی و آرامش خاطر و میزان امیدواری فردی به آینده خود و جامعه قابل ارزیابی است و به خاطر این که در جوامع امروزی امنیت یکی از حقوق شهروندی محسوب می‌شود و در سویی دیگر یکی از حقوق افراد مشارکت در مسائل مختلف جامعه مطرح می‌باشد. با توجه به این - که هم امنیت و هم مشارکت جزء حقوق شهروندان به حساب می‌آید و بالا، یا پایین بودن هر یک از این‌ها در متغیر دیگری تأثیرگذار است، لذا در این تحقیق تئوری ارتباط معنی داری مشارکت و امنیت مورد تأیید قرار می‌گیرد پس می‌توان گفت طبق نظریات (توماس، ۱۳۸۲)، امنیت اجتماعی و انسانی می‌تواند مشارکت را تقویت نماید.

براساس نظریات مک‌کله‌لند اگر در جامعه‌ای روحیه و میل به مؤفقیت بالا باشد تحقق توسعه و پیشرفت در آن جامعه راحت‌تر است با توجه به این که بسیاری از جنبه‌های توسعه در جهان امروز با مشارکت مردم میسر می‌شود به همین

خاطر داشتن میل و انگیزه‌ای قوی برای موفقیت و پیشرفت می‌تواند موجبات مشارکت افراد را فراهم آورد. نتایج حاصل از این تحقیق بیانگر رابطه‌ای معنی‌دار بین متغیرهای میل به پیشرفت و مشارکت می‌باشد با افزایش نمره میل به پیشرفت شهروندان مشارکت آنها نیز افزایش پیدا می‌کند. با توجه به این که رابطه معنی‌داری میل به پیشرفت با مشارکت ثابت شده، نتیجه این تحقیق هم تئوری مک‌کله‌لند را تایید می‌کند.

در این تحقیق متغیرهای فردی هم به عنوان متغیر مستقل در ارتباط با مشارکت مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج داده‌ها در این تحقیق حاکی از آن است که بین سن و مشارکت رابطه‌ای معنی‌دار دیده می‌شود با افزایش سن شهروندان میزان مشارکت آنها افزایش می‌یابد و این همسو با نتایج تحقیق (شفیعی، ۱۳۸۵)، در مورد مشارکت مردم در امور شهری است.

از متغیرهای فردی وارد شده در تحقیق حاضر درآمد افراد است که نتایج به دست آمده بیانگر این است که رابطه‌ای معنی‌دار و مستقیم بین درآمد و مشارکت مردم وجود دارد به عبارتی با افزایش درآمد شهروندان نمره مشارکت آنها نیز افزایش پیدا می‌کند.

براساس نتایج به دست آمده در این تحقیق میزان مشارکت افراد براساس جنسیت آنها متفاوت است و این تفاوت معنی‌دار $p=0/000$ است. طبق نتایج مشاهده شده میانگین مشارکت مردان از زنان بیشتر است و مردان در مقایسه با زنان مشارکت بیشتری از خود نشان می‌دهند تفاوت مشارکت مساوی ۵/۲۸ می‌باشد و این در بسیاری از تحقیقات ثابت شده است، لذا تفاوت معنی‌داری مشارکت افراد براساس جنسیت توسط تحقیقات (شفیعی، ۱۳۸۵ و معصومی، ۱۳۸۱)، هم ثابت شده است.

نتایج به دست آمده از این تحقیق بیانگر رابطه معنی‌داری بین شغل و مشارکت می‌باشند یعنی مشارکت افراد براساس شغل‌های مختلف تفاوت معنی‌داری دارد. در تحقیق حاضر مشاغل درگروه‌بندی چهارگانه مشخص شده‌اند گروه بیکار، گروه

شغلی (کشاورز+ کارگر+ راننده+ اصناف رده پایین)، گروه شغلی (کارمند+ نظامی+ اصناف رده بالا+ معلم+ بازنشسته) و گروه شغلی (پزشک+ مهندس+ استاد دانشگاه). بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل واریانس، میانگین مشارکت گروه بیکار با گروه‌های دیگر تفاوت معنی‌داری $p=0/000$ دیده می‌شود و میانگین مشارکت گروه شغلی (کشاورز+ کارگر+ راننده+ اصناف رده پایین) با میانگین بقیه گروه‌ها تفاوت معنی‌داری دارد، اما بین میانگین گروه (کارمند+ نظامی+ اصناف رده بالا+ معلم+ بازنشسته) با گروه شغلی (پزشک+ مهندس+ استاد دانشگاه) تفاوت معنی‌داری مشاهده نشده است. دلیل این می‌تواند فاصله بین رتبه‌های شغلی باشد زیرا هر چه رتبه شغلی بالا باشد درآمد آن شغل نیز افزایش می‌یابد و رابطه معنی-داری درآمد با مشارکت قبلاً به اثبات رسیده است. براساس تحقیق (شفیعی، ۱۳۸۵)، میزان مشارکت با شاغل بودن رابطه دارد ولی ارتباطی با نوع شغل ندارد.

براساس تحلیل رگرسیون درمیان متغیرهای مستقل، متغیر میل به پیشرفت بیشترین تأثیر را بر مشارکت نشان می‌دهد یعنی پیش‌بینی مشارکت از روی میل به پیشرفت از همه متغیرها بیشتر است. بعد از آن متغیرهای آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، و امنیت اجتماعی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر مشارکت دارند.

منابع

- ازکیا، م. (۱۳۸۲)، **جامعه‌شناسی توسعه**. تهران: مؤسسه نشر کلمه.
- پوتنام، ر. (۱۳۸۰)، **دموکراسی و سنت‌های مدنی**. ترجمه: م ت، دلفروز. تهران: روزنامه سلام.
- تقوی، ن ا. (۱۳۸۵)، **بررسی عوامل و زمینه‌های مشارکت مردم در توسعه منطقه**. تبریز: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان شرقی.
- توسلی، غ. (۱۳۷۹)، **نظریه‌های جامعه‌شناسی**. تهران: انتشارات سمت.
- توماس، ک. (۱۳۸۲)، **حکومت جهانی، توسعه و امنیت انسانی**. ترجمه: م، بحرانی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

- دورکیم، ا. (۱۳۸۱)، **درباره تقسیم کار اجتماعی**. ترجمه: ب، پرهام. تهران: نشر مرکز.
- روشه، گ. (۱۳۷۷)، **تغییرات اجتماعی**. ترجمه: م، وثوقی. تهران: نشر نی.
- سعیدی، م. ر. (۱۳۸۲)، **درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان‌های غیردولتی**. تهران: سمت.
- شفیعی، ش. (۱۳۸۵)، **عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت شهروندان اردبیل**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، رودهن: دانشگاه آزاد واحد رودهن.
- شیخ، ا. (۱۳۸۱)، **شورا و مشارکت**. تهران: انتشارات فرهنگ و اندیشه.
- علاقه‌بند، م. (۱۳۸۴)، **درآمدی بر سرمایه‌ی اجتماعی**. مجله اینترنتی فصل نو ۴۹، ۱۹-۲۹.
- علوی‌تبار، ع. (۱۳۷۹)، **مشارکت و اداره امور شهرها**. جلد اول، تهران: سازمان شهرداری‌ها.
- لاور، ر. ا. (۱۳۷۳)، **دیدگاه‌هایی درباره دگرگونی اجتماعی**. ترجمه: سید ک، امامی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- معصومی، ف. (۱۳۸۱)، **عوامل اجتماعی و مؤثر بر مشارکت مردم در شورای اسلامی شهر داراب**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، شیراز: دانشگاه شیراز.
- همیلتون، پ. (۱۳۸۰)، **شناخت و ساختار اجتماعی**. ترجمه: ح، شمس‌آوری. تهران: نشر مرکز.
- Bjornskov, C. 2008. **Social capital and Happiness in the United States**. Applied Research Quality Life , 3, 43-62.
- Cicognani, E., Pirini, C., Keyes, C., Joshanloo, M., Rostami, R., & Nosratabadi, M. 2008. **Social Participation ,Sense of Community and Social Being :A study on American. Italian and Iranian University Student** .Soc Indic.Res,(98),97-112
- Jeachul, L. 2008. **Unravelling the dynamics and trends of social capital:Case study of south korea**. Asian Journal of Psychology , 11, 105-115.

Nummela, O., Sulander, T., Rahkonen, O., Karisto, A., & Uutela. 2008. **Social participation, trust and self-rated health: A study among ageing people in urban, semiurban and rural setting.** *Health&place* , 14, 243-253.

Archive of SID